

שני האייכמנים: הפקיד הממושקף המצטט על-פה מאות מיסמכים, והאיש המפתיע בכוח-עמידתו באש הצולבת

האזנר (בהתרגשות צורמנית): „אני מציע שלא תעלה שמות שאין אתה רואי וזכאי לבטאם!“
 לדווי: „מר האזנר, אני מבין את ההערה הזאת, בכל זאת היא אינה במקומה. אם זה דרוש לו לשם הסבר, הוא מוכרח להזכיר את השם.“
 האזנר: „אם אני מוכרח להתדיין איתך, אדולף אייכמן, על הרצל אני רוצה לומר לך...“
 וכן הלאה, וכן הלאה, עד לדוהשית הבא:
 האזנר (בגרמנית, בתום תשובה של אייכמן): „אם אתה רוצה לעשות את עצמך למגוחך, תמשיך כך!“
 אייכמן (בשקט): „איני רוצה לעשות את עצמי למגוחך כלל וכלל, אבל...“
 האזנר(שוב בגרמנית): „אתה עושה את עצמך למגוחך כבר שבועיים ימים!“

גידון או חיים כהן

מעשה, היה קשה לבוא בטענות אל האזנר החוקר. לא היה לו כל נסיון במלאכה זו. מינויו לתפקיד היועץ המשפטי היה פוליטי מובהק — שר המשפטים הפרוגרסיבי מינה אותו, אחרי שהופיע כמועמד (שמיני) ברשימת המפלגה הפרוגרסיבית לכנסת הרביעית. עד אז היה עורך-דין מסחרי רגיל, שכימעט ולא הופיע כלל במשפטים פליליים. מעולם לא התמחה בחקירות שתיוערכו. הוא דמה לרופא כללי, שנקרא לפתע לבצע ניתוח עדין, יחיד-מינו, במלך.

בבריטניה קיימת הפרדה גמורה בין המשפכן היושב ליד שולחן-הכתיבה, מעין קצין מטה, לבין הפרקליט המופיע בבית-המשפט, הדומה למפקד קרבי. האחר הוא הסוליסטור, המכין את הסיעון, ואילו השני הוא ה„באריסטר“, אומן ההופעה והחקירה הצולבת. האזנר הוא טיפוס של סוליסטור, בדואי לא באריסטר.

על כן איאפשר היה להאשים את האזנר החוקר, אלא רק את האזנר היועץ המשפטי. מדוע מינה את עצמו לתפקיד כה חשוב, לו לא הוכשר, תחת להרכיב צוות של טובעים מטובי הפרקליטים המנוסים במדינה? אפשר רק לדמיון את דמותה של החקירה, אילו ניהלה בידי איש כמו קולין גילון המנוח, התובע הגיטלמני האהוב של משפט כפריקאסם, או בידי חיים כהן, היועץ המשפטי הקודם. (נאנח כתב אחר: „אילו יכלו האזנר והלוי להתחלף בתפקידים...“)

שדוש המטרות

מה תפקידה של חקירת שתיוערכו? הקהל המרוע באולם, שנהנה כאשר השיב האזנר לאייכמן תשובת-לעג מוחצת, לא יכול היה לדעת זאת. למרבה הצער, לא ידעו זאת גם העתונאים המקומיים.

המטרה העליונה והיעקרית של החקירה היא להביא את הנאשם לכך שיודה בעצמו (המשך בעמוד 12)

הקהל נהנה. עתונאים כמו דויד זכאי מדבר נהנו. אך הכתבים הרציניים, ומן הסתם גם השופטים והמתורגמנים, נרתעו מפני מחזה זה של היועץ המשפטי של ממשלת ישראל, היורד אל במת ויכוחי-הסרק ומתווכח עם אדולף אייכמן כשהם עם שחה. היתה זאת, יותר מכל, פגיעה בכבוד המדינה.

אזאת אורי אבנרי

הקהל נהנה. עתונאים כמו דויד זכאי מדבר נהנו. אך הכתבים הרציניים, ומן הסתם גם השופטים והמתורגמנים, נרתעו מפני מחזה זה של היועץ המשפטי של ממשלת ישראל, היורד אל במת ויכוחי-הסרק ומתווכח עם אדולף אייכמן כשהם עם שחה. היתה זאת, יותר מכל, פגיעה בכבוד המדינה.

איגרוף לרא נוקיאוט

ביום הרביעי לחקירתו הבין האזנר כי נקט בשיטה גרועה וניפסדת. מן הסתם קרא את המאמרים שנכתבו על כך בכמה עתונים, ואף שמע הערות מפי ידידים. הוא שינה את הקו, ויתר על ההתקפות הראותניות ועל הפוזות הקולנועיות, השטמנים בחקירה עניינית. גם לאחר מכן לא הצליח להתאפק מלהשמיע, בתום תשובותיו של אייכמן, דברי-פרשנות גלגניים, בנוסח: „הכל הולך לך להיפרז“ או „כן, כן, כולם משקרים, רק אתה לא.“ אך מלבד זאת, הסתפק בשאלות לעניין, כסיגנון שקט יותר.

רק אז, אחרי שנעלמו סמני-הלחי המרגיזים והדוחים, ניתן לעמוד על טיב החקירה הצולבת כשלעצמה. הסיכום היה שלילי.

החקירה הצולבת הבעולה דומה לניתוח בידי מנתח-מומחה. המנתח יודע מהו רוצה. הוא מכיר את איברי הגוף, את האבחנה, את מהות המחלה. בכמה תנועות חדות וזעירות הוא מגיע אל האבר הנגוע וחותך אותו. אין הוא שופך אלא כמה טיפות של דם. הכל נגמר בדקות מעטות.

כזאת היא החקירה הנכונה. החוקר-האומן יודע בדיוק את אשר הוא מבקש. דרך-המלך שלפניו ברורה לו. אפילו כשהוא סוטה ממנה כדי לנצל הזדמנות שניתנה לו על-ידי תשובה של הנאשם, הוא חוזר אליה, כמצביא אל תוכנית הקרב שלו. הוא מציע את שאלותיו בשקט, ללא התרגשות, בונה באופן שיטתי את בניין ההרשעה. הוא מכריח את הנאשם לבוא בעקבותיו אל תוך המבוי הסתום המוכן עבורו.

האזנר לא היה מסוגל לבנות חקירה מהירה, נקייה ותכליתית כזאת. הוא נגרר הלוך וחזור על פני כל השטח. החקירה דבתה יותר לפלאכת קצב, השוחש בתנועות גסות ותוך שפיכת דם למכביר, מאשר לאמנותו של המנתח.

יתכן כי השאהה טובה יותר היא זו שנפוצה במהרה בין הכתבים. הם השו את החקירה לתחרות התאגרות, בה אין לשום צד היכולת הגופנית להשיג נוקיאוט. נשארה רק ההכרעה לפי נקודות. אך גם הכרעה כזו לא הושגה. הנקודות התחלקו כימעט שחה בשחה בין האזנר לאייכמן, ואחריה מעיקה של תיקו מוחלט ואינאספי אפה אותה.

„שאינו יודע לשארה“

ק לעתים נמנה לרגעים מעטים אחירה זו. היה זה כאשר פנו השופט לדווי או השופט הלוי להנאשם ושאלו שאלה.

לרוב עשו זאת אחרי שהאזנר הסתובב סביב נקודה מסיימת במשך שעה או שעתיים, בשאלות בלתי-תכליתיות ומסורבלות, שאיפשרו לנאשם להתחמק בנקל. שני השופטים, שהם עצמם חוקרי שתיוערכו מעולים ביותר, היו עוקבים אחרי הנעשה בחוסר-סבלנות גוברת והולכת. לפתע היה אחד מהם מרים את ראשו ומפנה בשקט, בעדינות ובנימוס, שאלה אחת אל הנאשם. מייד נמס אייכמן, והשיב תשובה לעניין — אותה התשובה אשר האזנר ניסה לשוא להוציא ממנו משך זמן כה רב. בשתי דקות הושג יותר מאשר ביום שלם. השופט אבר „תודה“, אייכמן חזר לכיסאו — והחקירה חזרה למסלולה החורק וחסר-התכלית.

במיקרים כאלה גבר הכעס על האזנר. אחרי שאחד השופטים כבר הגיש לו את העניין על צלחת, היכה פירצה רחבה במערך-ההגנה של אייכמן, לא היה היועץ המשפטי מסיגל לערוך את ההסתערות הסופית והמכרעת. תחת זאת המשיך בדרכו, כאילו לא קרה דבר. כך זה היה כאשר הגיע השופט לדווי, בשתיים-שלוש שאלות עדינות, אל נקודת-התורפה של המשפט כולו: סמכותו של מפקד נאצי, שהיה בעת ובעונה אחת גם מקבל וגם ניתן פקודות.

אייכמן הסכים לפירוש זה של „עקרון הפיררים“ המפורסם של היטלר. כאן היה על האזנר לקחת את הכדור, להכניס אותו לשער. היה עליו לשאול מה היתה זכות ההכרעה העצמית של כל דרג בפיראמידת-הפיררים הנאצית, ומה היתה מידת האחיות האישית היחסית בדרגים השונים.

האזנר כלל לא הרגיש בהזדמנות. הוא שאל כמה שאלות סתמיות — ועבר לנושא אחר, הקשור במסמכים.

פעם אחרת ניסה האזנר, לשחא, לסחוט מאייכמן הכרוה כי מפקד אושויץ היה פושע. מתוך גאהה עצמית מוזרה, אך מאלפת, סירב אייכמן לפגוע בחברו המה, שנתלה על-ידי הפולנים. אך כאשר התערב השופט לדווי במשפט שקט אחד ויחיד, קם אייכמן

„אלוהים שבשמיים!“ מתפלץ האזנר, „אייכמן מתחמק שוב!“